

## **Υπόθεση T-223/00**

**Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd και Kyowa Hakko Europe GmbH  
κατά**

**Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**

«Ανταγωνισμός — Σύμπραξη — Λυσίνη — Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων — Εφαρμόσιμο — Βαρύτητα της παραβάσεως — Κύκλος εργασιών — Σώρευση των κυρώσεων»

Απόφαση του Πρωτοδικείου (τέταρτο τμήμα) της 9ης Ιουλίου 2003 . . . II-2558

Περίληψη της αποφάσεως

1. Κοινοτικό δίκαιο — Αρχές — Προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης — Προϋποθέσεις — Προστασία κατά της ασκήσεως εκ μέρους της Επιτροπής της εξουσίας της αυξήσεως του ποσού των προστίμων που επιβάλλονται για παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού — Δεν συντρέχει  
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου)

2. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κατευθυντήριες γραμμές που έχει καθορίσει η Επιτροπή — Υποχρέωση της Επιτροπής να συμμορφώνεται προς τις κατευθυντήριες γραμμές  
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
  3. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Βαρύτητα των παραβάσεων — Λαμβάνεται υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών της οικείας επιχείρησης και ο πραγματοποιηθείς με τις πωλήσεις των εμπορευμάτων που αποτελούν αντικείμενο της παραβάσεως κύκλος εργασιών — Όρια  
(Κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
  4. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Βαρύτητα των παραβάσεων — Ανάλυση της πραγματικής δυνατότητας προκλήσεως ζημίας στην επηρεαζόμενη αγορά — Κρίσιμος χαρακτήρας των κατεχομένων από την οικεία επιχείρηση μεριδίων αγοράς  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
  5. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Καθορισμός — Κριτήρια — Βαρύτητα των παραβάσεων — Ανάλυση των πραγματικών επιπτώσεων της συνιστώσας παράβαση συμπεριφοράς κάθε επιχείρησης στον ανταγωνισμό — Κρίσιμος χαρακτήρας του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε με την πώληση των προϊόντων που αποτελούν το αντικείμενο περιοριστικής πρακτικής  
(Άρθρο 81 § 1 ΕΚ· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15 § 2)
  6. Ανταγωνισμός — Πρόστιμα — Ύψος — Κοινοτικές κυρώσεις και κυρώσεις επιβληθείσες σε κράτος μέλος ή τρίτο κράτος για παράβαση της εθνικής νομοθεσίας περί ανταγωνισμού — Προσβολή της αρχής *non bis in idem* — Δεν υφίσταται — Σώρευση — Επιτρέπεται — Υποχρέωση της Επιτροπής να λάβει υπόψη, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, την επιβληθείσα για τους ίδιους λόγους κύρωση σε κράτος μέλος — Υποχρέωση που δεν μπορεί να μεταφερθεί στην περίπτωση κυρώσεως επιβληθείσας σε τρίτο κράτος  
(Πρωτόκολλο 7 της Ευρωπαϊκής Συνθήσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου, άρθρο 4· κανονισμός 17 του Συμβουλίου, άρθρο 15)
1. Το δικαίωμα επικλήσεως της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης καλύπτει κάθε ιδιώτη που βρίσκεται σε μια κατάσταση από την οποία προκύπτει ότι το κοινοτικό όργανο του δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες. Εν τούτοις, ουδείς μπορεί να επικαλεστεί παραβίαση της αρχής αυτής σε περίπτωση απουσίας σαφών διαβεβαιώσεων εκ μέρους του οργάνου, εφόσον η έννοια των «διαβεβαιώσεων» προϋποθέτει θετική πράξη εκ μέρους της διοικήσεως και όχι, όπως εν προκειμένω, απλή αποχή απορρέουσα από το γεγονός ότι δεν υπήρξε ρητή αντίρρηση.  
  
Οι επιχειρηματίες δεν δικαιολογούνται να τρέφουν προσδοκίες στη διατήρηση της υφισταμένης καταστάσεως που μπορεί να μεταβληθεί στο πλαίσιο

ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτουν τα κοινοτικά όργανα. Πάντως, στον τομέα των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, προκύπτει σαφώς από τη νομολογία ότι η αποτελεσματική εφαρμογή τους προϋποθέτει ότι η Επιτροπή μπορεί οποτεδήποτε να προσαρμόζει το ύψος των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής του ανταγωνισμού. Συνεπώς, το γεγονός ότι η Επιτροπή εφάρμοσε, στο παρελθόν, πρόστιμα ενός ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που αναφέρει ο κανονισμός 17.

(βλ. σκέψεις 38-40, 51)

2. Η Επιτροπή δεν μπορεί να αποστεί από τους κανόνες με τους οποίους έχει αυτοδεσμευθεί. Συγκεκριμένα, όταν η Επιτροπή εκδίδει κατευθυντήριες γραμμές με σκοπό να διευκρινίσει, για την τήρηση της Συνθήκης, τα κριτήρια που σκοπεύει να εφαρμόσει στο πλαίσιο ασκήσεως της εξουσίας της εκτιμήσεως της βαρύτητας μιας παραβάσεως, προκύπτει αυτοδέσμευση της εξουσίας αυτής καθόσον στην Επιτροπή εναπόκειται να συμμορφωθεί προς τους ενδεικτικούς κανόνες με τους οποίους αυτοδεσμεύθηκε.

(βλ. σκέψη 62)

3. Μεταξύ των στοιχείων εκτιμήσεως της σοβαρότητας μιας παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού μπορούν, κατά περίπτωση, να περιλαμβάνονται ο όγκος και η αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως, το μέγεθος και η οικονομική ισχύς της επιχειρήσεως και, συνεπώς, η επιρροή που μπορεί η τελευταία να ασκήσει επί της αγοράς. Επομένως, είναι, αφενός, θεμιτό να λαμβάνεται υπόψη για την επιμέτρηση του προστίμου τόσο ο ολικός κύκλος εργασιών της επιχειρήσεως, που αποτελεί ένδειξη, έστω και κατά προσέγγιση και ατελή, περί του μεγέθους και της οικονομικής ισχύος της, όσο και το μερίδιο του κύκλου εργασιών που προέρχεται από τα εμπορεύματα που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως και που, συνεπώς, μπορεί να παράσχει ένδειξη για την έκτασή της. Αφετέρου, έπεται ότι δεν πρέπει να αποδίδεται ούτε στον ένα ούτε στον άλλο από τους αριθμούς αυτούς δυσανάλογη σημασία σε σχέση προς τα λοιπά στοιχεία εκτιμήσεως ώστε η επιμέτρηση του ποσού καταλλήλου προστίμου δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα απλού υπολογισμού στηριζομένου στον ολικό κύκλο εργασιών.

(βλ. σκέψη 68)

4. Στο πλαίσιο της επιμετρήσεως του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, η ανάλυση της πραγματικής δυνατότητας των επιχειρήσεων, στις οποίες έχουν επιβληθεί κυρώσεις, να προκαλέσουν σημαντική ζημία σε συγκεκριμένη αγορά συνεπάγεται εκτί-

μηση της πραγματικής σημασίας των επιχειρήσεων αυτών στην επηρεαζόμενη αγορά, δηλαδή της επιδράσεώς τους στην αγορά αυτή. Προς τούτο, ασκούν επιρροή τα μερίδια αγοράς που κατέχει μια επιχείρηση στην επηρεαζόμενη αγορά, ενώ δεν ασκεί επιρροή ο συνολικός κύκλος εργασιών.

προϊόντων που υπήρξαν αντικείμενο της περιοριστικής πρακτικής κύκλος εργασιών συνιστά αντικειμενικό στοιχείο που παρέχει ένα ορθό μέτρο της νοσηρότητας της πρακτικής αυτής για την κανονική λειτουργία του ανταγωνισμού.

(βλ. σκέψεις 74, 76)

(βλ. σκέψη 73)

5. Στο πλαίσιο της επιμετρήσεως του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται για παράβαση των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, η εκτίμηση του συγκεκριμένου βάρους, δηλαδή των πραγματικών επιπτώσεων, της διαπραχθείσας από κάθε επιχείρηση παραβάσεως, την οποία πρέπει στο εξής να πραγματοποιεί η Επιτροπή δυνάμει των κατευθυντηρίων γραμμών για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, όταν εκτιμά ότι πρέπει να σταθμίσει το βασικό ποσό του προστίμου λόγω του γεγονότος ότι πρόκειται για παράβαση στην οποία εμπλέκονται πολλές επιχειρήσεις (είδος καρτέλ) μεταξύ των οποίων υφίστανται σημαντικές διαφορές ως προς το μέγεθος, συνίσταται στον καθορισμό της εκτάσεως της παραβάσεως που διαπράχθηκε από κάθε μία από αυτές και όχι της σημασίας της εμπλεκόμενης επιχειρήσεως από απόψεως μεγέθους ή οικονομικής δύναμης. Συναφώς, το μέρος του κύκλου εργασιών που προέρχεται από την πώληση των εμπορευμάτων που συνιστούν το αντικείμενο της παραβάσεως μπορεί να παράσχει ένδειξη για την έκταση της παραβάσεως στην οικεία αγορά. Συγκεκριμένα, ο πραγματοποιηθείς επί των

6. Η αρχή *non bis in idem*, η οποία διατυπώνεται και στο άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου αριθ. 7 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει το Δικαστήριο, αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, την τήρηση της οποίας εξασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής. Στον τομέα του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, η αρχή αυτή απαγορεύει μια επιχείρηση να καταδικαστεί ή να διωχθεί εκ νέου για συμπεριφορά αντίθετη προς τον ανταγωνισμό για την οποία της είχε ήδη επιβληθεί κύρωση ή για την οποία είχε κριθεί ως μη έχουσα ευθύνη με προγενέστερη απόφαση της Επιτροπής η οποία δεν είναι πλέον δεκτική προσφυγής.

Αντιθέτως, μπορεί να υπάρχει η δυνατότητα σωρεύσεως των κυρώσεων, μιας κοινοτικής και άλλης εθνικής, λόγω της υπάρξεως δύο παραλλήλων διαδικασιών, που εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, λόγω του ιδιάζοντος συστήματος κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών στον τομέα των συμπράξεων. Ωστόσο, η γενική απαίτηση επεικειας

συνεπάγεται ότι, καθορίζοντας το ύψος του προστίμου, η Επιτροπή υποχρεούται να λάβει υπόψη τις κυρώσεις οι οποίες έχουν επιβληθεί στην ίδια επιχείρηση για το ίδιο πραγματικό περιστατικό, όταν πρόκειται για κυρώσεις επιβαλλόμενες για παραβάσεις του δικαίου των συμπράξεων ενός κράτους μέλους και, κατά συνέπεια, διαπραχθείσες στο κοινοτικό έδαφος.

Αφού αυτή η δυνατότητα σωρεύσεως των κυρώσεων δικαιολογείται από το γεγονός ότι οι διαδικασίες, εθνική και κοινοτική, εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, η αρχή non bis in idem δεν μπορεί, κατά μείζονα λόγο, να τύχει εφαρμογής στην περίπτωση που η Επιτροπή αποφάσισε να επιβάλει πρόστιμο σε επιχείρηση για τη συμμετοχή της σε σύμπραξη για την οποία έχουν ήδη επιβάλει κυρώσεις οι αρχές ή τα δικαστήρια τρίτου κράτους, εφόσον οι κινηθείσες διαδικασίες και οι επιβληθείσες από την Επιτροπή κυρώσεις, αφενός, και από τις αρχές ή τα δικαστήρια τρίτου κράτους, αφετέρου, δεν εξυπηρετούν, προδήλως, τους ίδιους σκοπούς. Εξάλλου δεν υφίσταται, επί του παρόντος, καμμία αρχή του δημοσίου διεθνούς δικαίου απαγορεύουσα σε αρχές ή δικαστήρια διαφορετικών κρατών να διώκουν ή καταδικάζουν ποινικώς ένα πρόσωπο για τα ίδια γεγονότα.

Περαιτέρω, αν η Επιτροπή υποχρεούται, σύμφωνα με την απαίτηση επείκειας, κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, να λαμβάνει υπόψη τις κυρώσεις που έχουν ήδη επιβληθεί στην ίδια επιχείρηση για παραβάσεις του δικαίου των συμπράξεων ενός κράτους μέλους και, συνεπώς, διαπραχθείσες επί του κοινοτικού εδάφους, τούτο συμβαίνει λόγω της ιδιαίτερης καταστάσεως που προκύπτει, αφενός, από τη στενή αλληλεξάρτηση των εθνικών αγορών των κρατών μελών και της κοινής αγοράς και, αφετέρου, του ιδιαίτερου συστήματος κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ Κοινότητας και κρατών μελών σε θέματα συμπράξεων επί του ιδίου εδάφους, του εδάφους της κοινής αγοράς. Η δικαιολογία αυτή δεν συντρέχει προδήλως στην περίπτωση που οι πρώτες κατασταλτικές αποφάσεις έχουν εκδοθεί κατά μιας επιχειρήσεως από τις αρχές ή τα δικαστήρια τρίτου κράτους λόγω παραβάσεως των κανόνων τους περί ανταγωνισμού και η Επιτροπή δεν έχει, συνεπώς, καμμία υποχρέωση, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που έχει επιβληθεί στην εν λόγω επιχείρηση λόγω παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, να λαμβάνει υπόψη τις προαναφερθείσες αποφάσεις.

(βλ. σκέψεις 96-98, 100-101, 103, 110-111)